

Montserrat Rodés. La paraula veritable

 quaderndelesidees.press/montserrat-rodés-la-paraula-veritable/

March 22, 2019

Si hi ha un tret característic en la personalitat de Montserrat Rodés, és el de la discreció. Després d'una estona de conversa, s'encomana i genera un ambient procliu a l'afabilitat i el diàleg. Intervé amb prudència alhora que et mira, fent-te lloc, i et convida. Reservada, però no inaccessible, és la discreció d'una persona reflexiva, d'esguard atent, que busca la paraula franca i essencial.

Montserrat Rodés neix a Barcelona el 30 de desembre de 1951. De ben jove, comença a treballar en una editorial catalana, això li permet entrar en contacte amb escriptors, molts dels quals actualment ja són considerats com a *clàssics*, i seguir, de ben a prop, el procés creatiu, des de l'original manuscrit fins a la publicació. El contacte amb l'obra manuscrita, el procés de revisió i publicació, li causa, en alguns casos, una gran emoció. Són objectes amb un cert magnetisme, amb aquella "força transcendent" de què parlava Benjamin. Aquesta manera de tractar amb l'obra, de tenir-ne cura, influirà en la seva forma de concebre l'escriptura, un treball de recerca, de depuració, en el que cada paraula, aquella i no una altra, ocupa el lloc que li pertany i esdevé veritable.

Tot i això, ja de ben petita s'adona que s'ho passa més bé pensant, que no pas jugant, i en plena adolescència comença a escriure poemes, fet que arriba a convertir-se en una *necessitat vital*. Durant la dècada del setanta apareixen editats alguns dels seus poemes en revistes literàries de l'època. L'any 1991, després d'un llarg període d'aprenentatge, publica el primer llibre de poemes, concebut com a tal, no pas com a recull de poemes esparsos.

Fins avui, ha publicat nou poemaris i una novel·la curta, en editorials com ara Edicions Alfons el Magnànim, Edicions 62, L'Aixernador, Proa, CCG Edicions, LaBreu i Lleonard Muntaner. Ha estat premiada amb el Miquel Martí i Pol (1990) o el Miquel de Palol (1994). Ha estat inclosa en diverses antologies de poesia catalana contemporània i ha estat traduïda a altres llengües, com ara l'alemany, l'anglès, el castellà, el croat, el francès i l'italià.

La poesia de Montserrat Rodés és de vers breu i significatiu, que emergeix de dins. Veu, que amb el temps, s'ha anat despullant i assolint consciència de la seva singularitat. Si coincidim amb Deleuze quan diu que *l'individu adquireix un veritable nom propi com a resultat d'un sever exercici de despersonalització, obrint-se a les multiplicitats que el travessen de costat a costat, i a les intensitat que el recorren*, diríem que aquest és el trajecte que aconsegueix l'obra de Rodés, singular, profundament arrelada en la sensibilitat, expressiva, que parla des del subjecte encarnat per anar a trobar una veu que ja no és seva.

La mirada del flâneur

Si ens aboquem a la producció literària de Montserrat Rodés, seguint la trajectòria que tracen cadascun dels seus llibres; veurem que hi ha una sèrie de camins d'assaig, de reflexió, que avancen des de l'inici en paral·lel, fins a ser viaranys que s'enfilen per les contrades més recòndites del pensament. La realitat, el temps, la identitat i el llenguatge, han estat els quatre eixos troncats del seu treball i, d'una manera transversal, la memòria. A més, aquesta reflexió s'ha traduït en un gest, una manera d'estar i de fer, en una ètica que regeix el seu tracte amb l'altre i amb el món.

Foto: Montserrat Rodés.

Cronològicament, hauríem de dir que el seu primer llibre és *Riu d'arena*, publicat l'any 1992 per Edicions Alfons el Magnànim, encara que és el segon en ordre de publicació. La poeta s'estrena amb una cita de Fernando Pessoa que evidencia el perquè de l'actitud atenta que percebem en la seva persona.

...a melhor maneira de viajar é sentir

Montserrat Rodés ens parla del viatge interior que és travessat per una realitat amalgamada, multidimensional, trenada de camins que qüestionen la linealitat del temps. L'escorcolla minuciosament, encara que a vegades, *els ulls no miren, fan com si fugissin*. La mira com el viatger mira enllà la finestra d'un tren en marxa. Una realitat que lluny de fluir humida, com l'aigua, es deshidrata convertint-se en record, i que se'ns mostrarà en la seva aparença dual, pesant i alhora efímera, sòlida i alhora inconsistent.

Esperes retrobar els miralls del silenci;

vessar els dies, lentament, com rius d'arena;

Només en pot copsar fragments que emmotlla amb naturalitat a formes breus, fins i tot de mètrica obligada, un instant, una escletxa. La presència d'imatges no respon a cap voluntat descriptiva, sinó que és el tall que ens permet accedir al revers de l'aparença. La mirada penetra i es penetrada, somatitza la realitat a través del llenguatge. Sense cap mena de concessió al sentimentalisme, Rodés aconsegueix poemes d'un gran equilibri formal.

¿En quina platja

-la nit asserenada-,

l'estiu trenava

-en mars que fugen sempre-

esplèndids brins de seda?

L'hora de perdre

La set de l'aigua es publica el 1991 a Edicions 62, la seva redacció és posterior a *Riu d'arena*, però va ser publicat un any abans. Com si recuperés els conceptes de natura i de canvi de la Grècia Arcaica; la natura com allò que surt a la llum, que pren presència, l'essència o força íntima de cada cosa, i el canvi, regit per la transformació constant del quatre elements; Montserrat Rodés ens presenta la vida devorada pel temps. L'aigua té set d'aigua, com la vida té set de vida, però *És hora de perdre*, ens diu. Allò que neix contrau un deute, i així successivament. La vida conté una referència obligada a la mort, com la llum a la foscor, la presència a la absència.

En aquesta hora de claror rogenca,

dansen els boscos vestits de fogueres.

Nocturns, els àngels xisclen dins la brasa

roent. -Sents, a la pell, la sang del temps?

A *La set de l'aigua* el seu cos serà travessat per la boira, la llum nocturna i el fum de la devastació. El clímax anirà *in crescendo* fins a esclatar en un poema llarg, allau de versos de gran força expressiva, imatge d'un paisatge desolat ple de cendres.

El roig, de la sang, s'escolà. El foc fou nit.

El fum i les cendres d'aquest foc seran el motiu del seu tercer poemari, *El temps fumeja*, editat el 1993 per L'Aixernador Editors, en el que assajarà la prosa poètica, alternant amb el poema breu. Aquesta prosa poètica porta la llavor del que serà, més endavant, la seva incursió en el gènere narratiu. Hàbil en descobrir la fondària dels espais, el cos, com la casa, deixa entreveure un passat que es manifesta de manera velada, inconscient, però que ens hi mena. El temps és repetició monòtona i distància que ens aboca a la solitud. Una solitud que *reclama ruïnes*, murs silenciosos on dormen les tardes vençudes.

El llenguatge de l'ombra

Als propers tres llibres, *Escrits en blanc*, Premi Miquel de Palol 1994 i publicat l'any següent per Edicions 62, *Interlínia* i *Deleàtur*, publicats el 1999 i el 2002, ambdós a Proa en la col·lecció "Óssa Menor," Montserrat Rodés torna al vers breu, fins i tot en ocasions, minimalista. La paraula contrasta sobre el fons blanc de la pàgina, de tal manera que els marges semblen eixamplar-se. La poeta opta per les formes més nues, es

despulla de qualsevol ornamentació, les imatges són menys freqüents; però no per més abstracte, la seva poesia deixarà d'estar fortament ancorada a la corporalitat. És el *pathos* d'un ésser que vibra, el so d'un llenguatge que travessa l'erm, la incapacitat reiterada de dir.

L'expressió de Montserrat Rodés s'ha consolidat i la veurem enriquir-se progressivament treballant en els camps exiliats del llenguatge, desplaçada. Des d'una identitat fragmentada, recull les despulles del llegat que ens atorga la memòria.

-Saps que sóc,

del rastre, l'invisible.

Serà en l'escriptura, en el text, com en els objectes, on es guarden les veus. En allò que, a priori, diríem inert. La poeta vagareja, amb els porus oberts, oferts a la intempèrie, sense cap mena de reserva, deixant-se performar com la llera d'un riu, deixant-se violentar pel passat.

S'infiltren estranys

pel bosc desolat.

La poeta és la que mira i escolta, la que reconeix les restes d'allò que s'ha oblidat, o que no s'ha dit, espectres que han perdut el cos i deambulen pels llimbs d'aquest gran organisme viu que tot ho aplega.

NO N'ESTAVES SEGURA. POTSER

series el principi i el final

d'una cosa perduda. Llançada

a l'atzar. I després, un sacseig

incorpori. La tensió de l'ànima

fendint-se. I al centre d'un espai

informe, aquell batre del temps

obstinat, que no sap que et respira.

Viure al ras sense certeses

Arribem així a *Immunitats*, publicat el 2005 per CCG Edicions, un llibre que tornarà a marcar un punt d'inflexió, seguit dels dos llibres posteriors, *Alarma*, publicat el 2008 per Edicions 62 i *D'incertes certeses*, publicat per LaBreu el 2013. La voluntat d'exposar-se, de deixar-se transitar, com si un cop vulnerats ja res més poguéssim passar-nos, marca l'experiència d'aquesta nova tríada.

Allò que en els primers llibres era una premonició, en els darrers és plena consciència. A *Immunitats* ens interpel·la en un llarg poema únic, dividit en fragments breus i directes, mentre que en els dos posteriors el·labora el pensament en uns poemes que, fins i tot a *D'incertes certes*, tornen a contenir imatges, ara transformades i amb una càrrega fortament simbòlica.

Res hi ha d'evident davant els ulls. La veritat, no com a univocitat, sinó com a energia tel·lúrica, s'allibera a través de la paraula quan ocupa, dins el poema, el lloc que li correspon. Com una clau, revela el secret. Un secret que només podem assenyalar de manera indirecta, i amb el que el llenguatge estableix una relació metafòrica. *Res no tornarà a ser exacte*, en diu. Aquesta actitud de respecte i convivència amb allò altre que no sóc jo, o també, és una qüestió gairebé moral.

La disposició es mantindrà a *Alarma*, on afirma *Obstinadament. Ignoro*. Tot i que no pugui evitar un cert vertigen davant la presència de la realitat nua. És l'ombra darrera el rictus de la màscara de l'oracle, a la tragèdia grega. *A punt de suscitar / l'alarma. S'interromp / la veritat*. Alarma com a clarividència, un instant abans de la fractura, o intuïda en estats de semi-consciència. Una suspensió del temps que accentua amb l'alentiment del ritme de lectura per mitjà dels signes de puntuació.

De la mateixa manera, en queda afectada la percepció. No tindria sentit pensar en el temps com una successió lineal, unidimensional, encara que fos indefinida. Allò que ha estat, malgrat no perviu, s'incorpora per sempre a la realitat com intensitats que la travessen, que treballen soterrades en totes direccions. Un instant tindria forma de nus o enforcall.

A *D'incertes certes* n'aguditza la percepció, la corporalitat torna a aparèixer amb força. És impuls elèctric, moviment, relacionalitat, afectació, com veurem en la primera secció del poemari que porta per títol *Saber-se en la matèria* i que encapçala amb una cita de Paul Valéry, *El cos és un espai i un temps – en els quals es desenvolupa un drama d'energies*. Corporalitat habitada per un Jo lacanià, *Cap indicatiu / no revelaria qui era*.

Sentim l'impacte en la descripció dels moments de transformació, de mort i de naixement. Aquell Etern retorn d'un esdevenir inabastable, on es produeixen els esllavissaments.

Ja saps que alguna cosa

sempre fuig i es repeteix

en el no-res impensat.

La substancialització del buit

Montserrat Rodés ens sorprèn el 2017 amb la publicació de la seva primera novel·la, editada per Lleonard Muntaner, després d'haver-se consolidat com una de les veus poètiques més singulars del panorama català actual.

En *Un mar imperceptible* l'autora conserva la seva preocupació per les paraules, besllums que ara espurnegen en el pensament dels seus personatges. Són habitants d'una ciutat grisa, que intuïm Barcelona en època de postguerra; a prop, però d'esquena al mar. Hereus d'una ferida, un passat que sovint no recorden, espectral, en paraules de Derrida. Inquietant com un corrent subterrani que senten sense poder fer-la conscient. El silenci els pesa perquè no poden abastar-ne el sentit. Dins l'hermetisme de la carn, substancialitzen el buit, un aire enrarit. Malgrat tot, procuren dur una vida normal, guarir-se fluctuant entre l'oblit i la memòria.

De fora estant, els records i les vivències de cada personatge, fragments d'una mateixa història, es van entrelaçant i deixant entreveure el perquè d'uns esdeveniments que per a ells resten, sovint, inexplicables.

Rodés abocarà en la novel·la l'experiència del seus treballs anteriors, mantindrà la mirada atenta i la confiança en la intuïció com a eina per assenyalar la complexa fondària dels espais, les forces ocultes que menen el nostres destins.

Perquè tal com ens diu la Julieta a *Un mar imperceptible*: *Darrere de tota porta que es tanca sempre hi queda alguna cosa que hi perviu i se'ns escapa. Alguna cosa inexplicable que roman rere d'un altre darrere.*

Susanna González Turigas

Susanna González Turigas

Esriptora i llicenciada en filosofia.

